

Dupcsik Csaba – Repárszky Ildikó: „Munka, család, lakás.” Mit kezdünk egyes a Kádár-korszakhoz kapcsolódó „mítoszokkal”? Két tanítási óra – részlet*

A téma alábbiakban vázolt feldolgozása egyrészt felhasználható egy „életmód és társadalom a Kádár-korban” tanítási egység bevezetéseként, másrészt, szándékai szerint, önmagában is megállhat, mintegy kiváltva a korszak társadalomtörténetének tanítását, ha szorít az idő – márpedig minden tanár tudja, hogy a 12. év vége felé az idő szorítani szokott...

Céljaink

Az óra célja kettős: egyrészt bizonyos téves vagy túlegyszerűsítő sztereotípiák tisztázása, másrészt adatsorok, diagramok elemeztetése csoportmunkában. Abból indultunk ki, hogy a család–munka–lakás témáival kapcsolatban több, egymással összefonódó „mítosz” él a közvélekedésben. Ezeket, szándékosan sarkítva, így foglalnánk össze:

1. Korábban a nők nem dolgoztak, otthon voltak a családjukkal – majd jött a kommunizmus, s a nők is az üzemekbe kényszerültek.

2. A háború előtt sok gyerek született, majd egy ideig még annál is több („Ratkó-korszak”). Aztán a Kádár-korszakban, a nők munkába „kényszerítése” és az abortusz engedélyezése (majd idővel a fogamzásgátló tabletták megjelenése) miatt visszaesett a gyerekszám.

3. Korábban értéknek számított a család, a kommunizmus azonban családellenes volt, a Kádár-korban egyre több lett az elvált, a „csonka család”, a magányos ember (szingli).

4. A szocializmus korában az emberek **csak** az államtól kaphattak lakást, tanácsi, szövetkezeti vagy szolgálati lakás formájában.

5. A romák többsége a Kádár-korszakban nem dolgozott.

Feltételek

Szerencsésebb, ha a diákok tanultak már az 1945 utáni Magyarországról, tehát valamennyire ismerik az alapvető történéseket. Ugyanakkor ez a két óra konkrét előtanulmányok nélkül is megállja a helyét, mivel a diákoknak feltehetően van előzetes **véleménye** az említett témákról – iskolai tanulmányaitól függetlenül is (az más kérdés, mennyire megalapozott, ismereteken alapuló képről van szó). E sorok szerzőinek egyike egy kilencedikes osztályban kérdezte a di-

* A cikk teljes szövege elolvasható a <http://www.tte.hu/egyeyzunkki/> honlapon.

ákok véleményét a fenti témákról – csak egyetlen tanuló volt, aki nem válaszolt egyes kérdésekre, miközben csak 16%-uk állította azt, hogy tanult már ezekről a témákról, még a nyolcadik osztályban (a „vizsgálat” további tanulságairól később lesz szó).

Ami módszertani szándékainkat illeti: előfeltétel, hogy a diákok legyenek képesek diagramot elemezni. S ezt érdemes egy olyan téma kapcsán gyakorolni, ami a tanulmányaiktól függetlenül is felkelti érdeklődésüket.

Előkészület

A témát feldolgozó óra előtti tanóra végén „közvélemény-kutatást” végzünk a tanulók körében. A névtelenül megválaszolendő kérdésekre mintegy öt perc elegendő. A fent leírt „mítoszokkal” kapcsolatos egyszerűbb, tételszerű állítások alkotják a kérdőív kérdéseit.

1. Csak az 1950-es évektől kezdtek a nők dolgozni, korábban otthon maradtak a családdal				
1 – egyáltalán nem értek egyet	2 – inkább nem értek egyet	3 – igen is, meg nem is	4 – inkább egyetértek, mint nem	5 – teljesen egyetértek

2. Régen (a második világháború előtt) sok gyerek született, az 1950-es években még több, majd a Kádár-korszakban elkezdett csökkenni a születések száma				
1 – egyáltalán nem értek egyet	2 – inkább nem értek egyet	3 – igen is, meg nem is	4 – inkább egyetértek, mint nem	5 – teljesen egyetértek

3. A Kádár-korszakban a felnőtt lakosság több mint fele nem élt házasságban (tehát egyedülálló, elvált vagy özvegy volt)				
1 – egyáltalán nem értek egyet	2 – inkább nem értek egyet	3 – igen is, meg nem is	4 – inkább egyetértek, mint nem	5 – teljesen egyetértek

4. A Kádár-korban az emberek csak az államtól kaphattak lakást				
1 – egyáltalán nem értek egyet	2 – inkább nem értek egyet	3 – igen is, meg nem is	4 – inkább egyetértek, mint nem	5 – teljesen egyetértek

5. Az 1970–80-as években a felnőtt roma férfiak körében <i>ugyanúgy</i> teljes foglalkoztatottság volt, mint a nem roma férfiak körében				
1 – egyáltalán nem értek egyet	2 – inkább nem értek egyet	3 – igen is, meg nem is	4 – inkább egyetérték, mint nem	5 – teljesen egyetérték

Előzetes tanári munka

Összesíteni a véleményeket, amelyeket a feldolgozásnál használunk majd (egy-egy osztály véleményeinek összesítése öt feleletválasztós kérdés esetében nem igényel sem komolyabb statisztikai apparátust, sem túl sok időt). Saját, természetesen egyáltalán nem reprezentatív vizsgálatunkban egyébként a tanulók többsége az 1., a 2. és a 3. kérdések esetében nem erősítette meg „prekonceptiónkát” – a 4. és 5. kérdésekben esetében viszont igen.

Az óra menete

Az osztályt öt csoportra osztjuk, s mindegyik csoport megkapja a kérdőívén szereplő kérdések egyikét. Majd az ehhez kapott diagramok segítségével, mintegy 5–8 perc alatt megállapítják, mennyire lehet egyetérteni az adott állítással, illetve, hogy mi a helyes válasz.

Az egyes csapatok beszámolóí előtt a tanár ismerteti az osztály előzetes „véleményét” az adott kérdésben. Majd a csoportok egyik tagja elemzi a diagramot (lehetőség szerint kivetítve, vagy ha erre nincs lehetőség, akkor legalább csoportonként egy-egy print alapján). Miután a kiválasztott csoporttag megválaszolta a kérdést, közösen megtárgyalják a tanulságokat. Feltételezzük, hogy a megbeszélés folyamán számos, a kor társadalomtörténetével, mentalitásával, életkörülményeivel kapcsolatos téma is felmerül, s ezekre mindenképpen időt kell szánni.